ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, УПРАВЛІННЯ
ТА СУСПІЛЬНИХ НАУК

Віктор **ГОЛУБКО**
Роман **ЛАВРЕЦЬКИЙ**
Андрій **ЛОЗИНСЬКИЙ**
Михайло **НАГІРНЯК**

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ
XIX-XXI ст.
ПРАКТИКУМ

За загальною редакцією Романа Лаврецького та Михайла Нагірняка

2-е видання, виправлене та доповнене

Львів – 2026

УДК 94(477)"18/20"(076)
І-90

Рецензенти: ***Олексій Сухий,*** доктор історичних наук, професор
Іван Хома, доктор історичних наук, доцент
Андрій Литвин, доктор педагогічних наук, професор

Автори: ***Віктор Голубко*** (теми № 3, 4, 9, 10)
Роман Лаврецький (передмова, теми № 5, 6)
Андрій Лозинський (теми № 1, 2)
Михайло Нагірняк (теми № 7, 8)

Рекомендовано до друку вченою радою
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
(Протокол № 11 від 2 квітня 2026 року)

Голубко В. Є., Лаврецький Р. В., Лозинський А. Ф., Нагірняк М. Я.
І-90 Історія України XIX – XXI ст.: практикум. 2-ге видання виправлене та доповнене / за ред. Р. Лаврецького та М. Нагірняка. Львів : Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2026. 549 с.

ISBN 978-617-8654-25-2

Вашій увазі представлено друге, виправлене та доповнене, видання популярного навчального посібника, підготовленого авторським колективом науково-педагогічних працівників кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. У практикумі висвітлено частину програмного курсу історії України та історії української державності (XIX – XXI ст.), яка відведена на семінарські заняття і самостійну роботу курсантів і студентів. У ньому читач знайде сучасні наукові відповіді на складні питання вітчизняної історії. Запропоновані тези відповідей та уривки з історичних документів доповнюють лекційний курс з історії нашої Батьківщини, допомагають розвинути навички роботи з різними типами джерел, розвивають творче й неупереджене історичне мислення студентів.

Практикум призначений для повноцінної підготовки студентів вищих навчальних закладів з історії України та історії української державності, поглибленого вивчення історії рідного краю. Буде корисним для всіх тих, хто цікавиться політичною і соціальною історією України, її культурою, бажає вникнути в подробиці минулого на основі історичних документів.

УДК 94(477)"18/20"(076)

ISBN 978-617-8654-25-2

© Голубко В. Є., Лаврецький Р. В., Лозинський А. Ф., Нагірняк М. Я., 2026
© ЛДУ БЖД, 2026

Зміст

Передмова..... 4

Тема 1. Соціально-економічне та громадсько-політичне життя в українських землях підвладних Російській імперії (кінець XVIII – початок XX ст.)..... 7

Тема 2. Західноукраїнські землі в складі імперії Габсбургів (кінець XVIII – початок XX ст.)..... 88

Тема 3. Наддніпрянська Україна: від гетьманату П. Скоропадського до остаточного утвердження радянської влади..... 165

Тема 4. Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях у 1918-1920 роках..... 207

Тема 5. Радянська Україна наприкінці 20-х – у 30-х роках XX ст: політика великого терору..... 237

Тема 6. Радянсько-німецька війна: нацистська окупація і рух Опору. Визволення України..... 290

Тема 7. Україна в умовах системної кризи радянського ладу (1950-ті – 1980-ті рр.)..... 355

Тема 8. Формування багатопартійної системи та падіння комуністичного режиму в УРСР (кінець 80-х – початок 90-х рр. XX ст.)..... 437

Тема 9. Політичний та соціально-економічний розвиток України в роки незалежності..... 465

Тема 10. Російсько-українська війна (2014-2025)..... 507

Передмова

Книга, яку Ви, шановний читачу, тримаєте у руках, є другим, виправленим і суттєво доповненим виданням навчального практикуму з історії України XIX – XXI ст. Підготовка цього видання зумовлена не лише необхідністю оновлення змісту відповідно до сучасних освітніх програм, а й потребою осмислення новітніх подій української історії — насамперед російсько-української війни в 2014–2025 роках, що стала визначальним чинником суспільно-політичних трансформацій початку XXI століття.

У новому виданні розширено тематичні блоки, присвячені Революції Гідності, початку збройної агресії Російської Федерації у 2014 р., анексії Криму, бойовим діям на сході України, повномасштабному вторгненню 2022 р., міжнародній підтримці України, трансформації українського суспільства в умовах війни, становленню сучасної української політичної нації, розвитку волонтерського руху, територіальної оборони та зміні безпекової архітектури Європи. Включення цього матеріалу продиктоване не лише актуальністю подій, а й необхідністю формування у курсантів і студентів цілісного бачення історичного процесу, в якому сучасність постає логічним продовженням попередніх етапів державотворення та національно-визвольної боротьби.

Оволодіння знаннями з історії України передбачає комплексну навчальну діяльність: опрацювання лекційного матеріалу, активну участь у семінарських заняттях, самостійну роботу, проходження модульного, поточного та підсумкового контролю знань. Недостатня забезпеченість навчально-методичними матеріалами, а також зниження частки аудиторних годин у навчальних планах зумовили потребу у створенні такого практикуму, який би максимально

інтенсифікував навчальний процес і сприяв формуванню стійких компетентностей з історії України.

Класична модель семінарського заняття передбачає набуття студентами знань і навичок, які не можуть бути повноцінно сформовані виключно під час лекції. Семінар не має зводитися до формального контролю засвоєння матеріалу чи механічного відтворення інформації. В умовах скорочення аудиторного часу особливої ваги набуває проблемно-аналітичний формат роботи, спрямований на розгляд тем, що доповнюють лекційний курс. Такий підхід дозволяє студентам опановувати методологію історичного дослідження, працювати з джерелами різного походження, здійснювати порівняльний аналіз, формулювати аргументовані висновки, відстоювати власну позицію в академічній дискусії.

З урахуванням новітніх подій до практикуму введено добірку документів, свідчень, офіційних заяв, міжнародних правових актів, статистичних матеріалів і фрагментів аналітичних досліджень, що стосуються російсько-української війни 2014–2026 років. Робота з цими матеріалами спрямована на формування навичок критичного мислення, аналізу інформації в умовах гібридної війни та інформаційної протидії, а також на усвідомлення історичної відповідальності сучасного покоління.

Також у Практикумі скорочено і зведено в єдину дві теми попереднього виданна, які були присвячені історії УРСР в епоху “відлиги” (1953-1964) та “застою” (1964-1985). Модифікована тема № 7 “Україна в умовах системної кризи радянського ладу (1950-ті – 1980-ті рр.)” присвячена аналізу спроб децентралізації радянської системи та реформування економіки, характеристиці суспільно-політичної й економічної трансформації СРСР у період “застою”, а також дослідженню становлення й еволюції опозиційного руху в

Україні — від руху шістдесятників до політизованого дисидентства та релігійного спротиву.

Списки рекомендованої літератури до кожної теми було доповнено новими виданнями українських авторів, натомість російськомовну літературу вилучено.

У практикумі зібрано комплекс навчально-методичних матеріалів: плани семінарських занять, теми рефератів і доповідей, рекомендовані джерела та новітню наукову літературу, хронологічні таблиці, питання для самоконтролю. Для студентів, обмежених у часі, підготовлено стислий виклад ключових положень, що забезпечує мінімально необхідний рівень підготовки до участі у семінарі.

З огляду на обмежену доступність сучасних хрестоматій та збірників джерел, авторський колектив здійснив добір текстів, які дозволяють безпосередньо працювати з документами епохи. Аналіз джерельного матеріалу — самостійно чи під керівництвом викладача — сприяє формуванню навичок історичної інтерпретації, поглибленню розуміння причинно-наслідкових зв'язків, виробленню виваженого, плюралістичного мислення.

Сподіваємося, що друге видання практикуму стане не лише ефективним інструментом навчання, а й засобом осмислення драматичних і водночас героїчних сторінок новітньої історії України, сприятиме формуванню громадянської свідомості та відповідального ставлення до історичної спадщини нашої держави.

Навчальне видання

Віктор **ГОЛУБКО**
Роман **ЛАВРЕЦЬКИЙ**
Андрій **ЛОЗИНСЬКИЙ**
Михайло **НАГІРНЯК**

Науковий редактор Роман **ЛАВРЕЦЬКИЙ**

Літературний редактор Галина **ПАДИК**

Технічний редактор Михайло **НАГІРНЯК**

Комп'ютерна верстка Маріанна **КЛИМУС**

Друк Назарій **ПЕТРОЛЮК**

Навчальний посібник

Підписано до друку 20.05.2026 р.
Формат 60×84/16. Гарнітура Times New Roman.
Друк цифровий. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 34,31

Друк ЛДУ БЖД
79007, Україна, м. Львів, вул. Клепарівська, 35
Тел. /факс: (032)233-24-79
E-mail: vnrd@ldubgd.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №7249 від 09.02.2021 р.